

The transformation of the Armed Forces of the Republic of Lithuania, 1990–2025: personnel and structure

Vytautas Jokubauskas

Institute of Baltic Region History and Archaeology, Klaipėda University

Doctor of Humanities, Senior Researcher (Republic of Lithuania)

email: vytautas.jokubauskas@ku.lt

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5578-4880>

Scopus Autor ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194641126>

Artem M. Petryk

Institute of Baltic Region History and Archaeology, Klaipėda University

PhD in History, Senior Researcher (Republic of Lithuania)

email: petryk1918.1940@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5620-4729>

Scopus Autor ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58125322800>

Abstract.

*This article presents a comprehensive analysis of the transformation of the Armed Forces of the Republic of Lithuania in 1990–2025. **The aim of the study** is to identify the principal trends in the development of Lithuania's military system from the restoration of state independence to the present stage, taking into account personnel and structural changes. **The theoretical framework of the study** is based on the concept of military power as the sum of interrelated elements: the will of the army and society to resist and military concepts and organizational structure. These elements are further influenced by "force multipliers," including political factors and allied commitments. The theoretical approach focuses on explaining long-term transformation processes; particular attention is paid to motivation, structural changes, and demographic constraints. **The methodology** combines general scientific methods (analysis, synthesis, and generalization) with specialized historical methods, applying a comparative approach within the broader Baltic regional context. In addition, quantitative data analysis is employed, particularly in assessing demographic indicators and changes in the personnel structure. The article also applies an institutional and organizational level of analysis, examining the evolution of the structure of brigades, battalions, and forces. In this way, the study combines a conceptual theoretical model and empirical data analysis in order to reveal the logic of the army's transformation over more than three decades. The source base consists of official statistical data, legal acts, and materials of the Ministry of National Defence of Lithuania. **The scientific novelty of the study** lies in its systematic interpretation of more than three decades of continuous transformation of the Lithuanian Armed Forces as an integral phenomenon, with particular attention to demographic constraints and the evolution of organizational structure. It is demonstrated that after 2014 the modernization processes acquired an accelerated character, with a particular emphasis on increasing firepower capabilities. **The study concludes** that the transformation of the Lithuanian Armed Forces in 1990–2025 took place under conditions of limited demographic resources, but with a gradual overall strengthening of militarization and integration into NATO's collective defence system.*

Keywords: Armed Forces, Republic of Lithuania, Baltic States, transformation, modernization, structure, personnel, demographics.

Трансформація Збройних сил Литовської Республіки у 1990–2025 роках: персонал та структура

Vytautas Jokubauskas

Інститут історії та археології Балтійського регіону, Клайпедський університет
доктор гуманітарних наук, старший науковий співробітник (Литовська Республіка)

email: vytautas.jokubauskas@ku.lt

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5578-4880>

Scopus Autor ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194641126>

Артем Петрик

Інститут історії та археології Балтійського регіону, Клайпедський університет
кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Литовська Республіка)

email: petryk1918.1940@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5620-4729>

Scopus Autor ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58125322800>

Анотація.

Статтю присвячено комплексному аналізу трансформації Збройних сил Литовської Республіки у 1990–2025 роках. **Метою дослідження** є з'ясування основних тенденцій розвитку литовської військової системи від моменту відновлення державної незалежності до сучасного етапу, з урахуванням кадрових та структурних змін. **Теоретичною основою роботи** слугує концепція військової сили як суми взаємопов'язаних елементів: волі армії й суспільства до опору та військових концепцій і організаційної структури, на які додатково впливають «множники сили» – політичні чинники та союзницькі зобов'язання. Теоретичний підхід орієнтований на пояснення процесів довготривалої трансформації, тому особлива увага приділяється мотивації, структурним змінам і демографічним обмеженням. **Методологія дослідження** ґрунтується на поєднанні загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) і спеціально-історичних методів із застосуванням компаративістського підходу в балтійському контексті. Крім того, застосовано кількісний аналіз даних, зокрема, при оцінюванні демографічних показників і змін у структурі персоналу. У статті також застосовується інституційний та організаційний рівень аналізу, що розглядає еволюцію структури бригад, батальйонів і сил. Так, дослідження поєднує концептуальну теоретичну модель і емпіричний аналіз даних з метою розкриття логіки трансформації армії протягом більш ніж трьох десятиліть. Джерельну базу роботи становлять офіційні статистичні дані, нормативні акти та матеріали Міністерства охорони краю Литви. **Наукова новизна роботи** полягає у системному осмисленні понад тридцятирічного процесу перманентної трансформації литовських збройних сил як цілісного явища, з урахуванням демографічних обмежень та еволюції організаційної структури. Доведено, що після 2014 р. модернізаційні процеси набули прискореного характеру з акцентом на збільшення вогневих спроможностей. **Висновком** є те, що трансформація Збройних сил Литви у 1990–2025 рр. відбувалася в умовах обмежених демографічних ресурсів, але з поступовим загальним посиленням мілітаризації та інтеграції до системи колективної оборони НАТО.

Ключові слова: збройні сили, Литовська Республіка, Балтійські країни, трансформація, модернізація, структура, персонал, демографія.

Постановка проблеми. 11 березня 1990 року відновлено незалежність Литовської Республіки, втрачену за півстоліття до цього (1940 р.) унаслідок радянської окупації. Утім, Москва протягом наступних півтора року не полишала спроб ліквідувати відновлену литовську державність шляхом задіяння різних методів – від шантажу і провокацій до економічної блокади та збройної спроби придушення Республіки. Через усвідомлення аксіоматичності факту екзистенційної загрози, у Литовській Республіці ухвалено рішення про започаткування центральної установи із організації захисту країни. 25 квітня 1990 р. створено Департамент охорони краю, на який покладалася задача створення системи оборони Литви. Ця робота тривала декілька років. Паралельно доводилося опікуватися іншими питаннями: захист парламенту (Верховної Ради/Сейму) та інших важливих об'єктів під час протидії агресії силових структур СРСР у ході «Січневих подій» 1991 р., а також виведенням частин російської армії з Литви та ін.

Офіційно Збройні сили Литви реанімовано через більш ніж 2,5 роки після утворення Департаменту. Акт про відновлення литовської армії ухвалено 19 листопада 1992 р. У документі проголошувалося: «Вшановуючи відважні бої за Незалежність і розпочату сучасними

.....
добровольцями справу охорони краю, дбаючи про безпечне сьогодення й майбутнє народу Литви, про охорону території Литовської Республіки та державного кордону, в ім'я свободи і незалежності Литви Верховна Рада Литовської Республіки цим актом урочисто проголошує, що від цього дня відновлюється Армія Литовської Республіки» (Lietuvos kariuomenės atkūrimas, 2025).

Слід зазначити, що основна особливість тогочасних обставин, в яких перебувала Литва, як і дві інші балтійські країни – Латвія та Естонія, полягала в тому, що їхні армії створювалися з нуля. Не лишалося жодних зв'язків із колишньою радянською армією, її підрозділами, традиціями, озброєнням тощо.

Російську армію повністю виведено з території Литви у 1993 р. Разом із нею вивезено військове майно, техніку та озброєння. Армія Литви перейняла лише інфраструктуру – казарми, полігони, аеродроми – те, що до початку радянської окупації у 1940 р. використовувало міжвоєнне Військо Литовське та збудувала Литовська держава.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Литовська наука має велику і багату традицію військово-історичних студій, перший розквіт яких припав на міжвоєнний період історії Литовської держави, другий – безпосередньо пов'язаний з відродженням незалежності Литви у 1990–1991 рр. та породженої цим фактом реституції історичної пам'яті литовського народу. За три десятиліття суверенності (до 2021 р.) в Литві захищено 51 докторську дисертацію з військово-історичної проблематики та воєнних наук (Детальніше див.: Jokubauskas, 2021, р. 266–269).

Побутує небезпідставна думка про те, що основний акцент у військово-історичних дослідженнях у Литві робиться на періодах: існування Великого князівства Литовського, визвольних повстань 1830–1831, 1863–1864 рр., міжвоєнного Війська Литовського (див.: Jokubauskas & Sereičikas, 2024; Vitkus, 2024) та партизанської збройної боротьби за незалежність у 1940-х – 1950-х рр. Утім, не можна назвати обділеною увагою проблематику, пов'язану з новітньою добою історії Збройних сил Литви (з 1990 р.). Серед численних робіт цієї умовної групи особливо виділяються комплексні дослідження проблеми оновлення системи національної безпеки, трансформації обороноздатності Литви, від моменту відновлення суверенності до вступу країни до Північно-Атлантичного альянсу у 2004 р. (Parečkus, 2021). До найновіших здобутків литовських науковців належить багатогранна ґрунтівна ретроспективна розробка шляху литовської армії, пройденого за перші 30 років після її відновлення (Surgailis, 2025).

Давньою є й історія української литуаністики. Вона пережила своє перше піднесення на межі ХІХ–ХХ ст., у добу класиків «Київської школи» В. Антоновича, М. Грушевського, М. Іванищева, Ф. Леонтовича та ін. Як в історичному, так і історико-правовому сегментах українська литуаністика розвивалася і в міжвоєнну добу, зокрема, стараннями науковців екзилу. Продовжувала жити протягом усіх десятиліть радянської окупації на питомих українських теренах. Однак усе це про медіавістичний сегмент литуаністичних студій. Дослідження з історії Великого князівства Литовського, литовської доби в історії України і нині дають значимі інтелектуальні плоди, доволі широким є коло сучасних спеціалістів означеного напрямку.

Коли ж йдеться про історичну литуаністику у хронології ХХ ст. та особливо знакового міжвоєнного періоду, тим паче через перспективу досліджень історії власне литовської державності, то тут ситуація кардинально інша. Ще обмеженішим є результат і вужчим коло дослідників, постають у разі локалізації питання до військово-історичної складової, до студій з історії регулярних Збройних сил Литви.

Серед робіт, які все ж торкаються зазначеної проблематики, виділимо такі, що не оминають історії Армії Литви у контексті польсько-литовського міжвоєнного конфлікту та «Клайпедського питання» (Гоменюк, 2017), а також: приділяють увагу основним віхам становлення Армії Литовської Республіки (Петрик, 2020), участі офіцерів-уродженців України у перших визвольних змаганнях литовського народу (Петрик, 2024), історії та актуальному стану воєнно-історичних досліджень у Литві (Петрик, 2023). Не можна також оминати появи в україномовному науковому сегменті робіт як литовських дослідників, так і спільних литовсько-українських публікацій з військово-історичної проблематики (Йокубаускас, 2020; Йокубаускас & Петрик, 2021).

Військово-історична тематика знаходить своє відображення і в тих литуаністичних дослідженнях, що локалізовані на найновітнішому періоді кінця ХХ – І-ї чверті ХХІ ст. Так, протягом останнього десятиліття світ побачили публікації українських науковців, які із задіянням ширшого балтійського контексту торкаються, зокрема, питань українсько-литовської військової співпраці (Марценюк, 2017) та етапу відновлення національних збройних сил у першу декаду незалежності у 1990-х рр. (Войтенко, 2023).

Наша робота дає змогу не лише комплексно висвітлити понад 30-річний процес трансформації Збройних сил Литовської Республіки, але і створює можливість побачити перспективи подальшого розвитку Армії Литви. Задіяння нами компаративістичного підходу

.....
дозволяє побачити проблему у загальнобалтійському розрізі. Усе наведене визначає новизну дослідження.

Метою дослідження є з'ясування основних тенденцій розвитку литовської військової системи від моменту відновлення державної незалежності до сучасного етапу, з урахуванням кадрових та структурних змін. Визначаючи детальніше: у цій статті ми комплексно розглядаємо процес творення новітніх Збройних сил Литовської Республіки, який протягом останніх 35 років мав характер перманентної трансформації. Ця робота базується на візії військової сили, як суми трьох елементів: 1) волі армії і народу до опору (*мотивації*); 2) матеріального *забезпечення* армії; 3) військових *концепцій*, планів та прийнятих принципів ведення війни, з нашим акцентуванням на 1-му з вищезазначених елементів силового комплексу. На кожен із елементів військової сили додатково можуть впливати «множники сили», такі як політичний чинник, військові союзники і т.д. Якщо ж перший (воля до опору) із зазначених трьох елементів військової сили, умовно, дорівнює нулю, то два інші елементи також дорівнюватимуть нулю. Їх у цій статті ми розглянемо у вимірі комплектування та структури збройних сил. У певних елементах роботи нами буде задіяно компаративістський підхід, задля залучення ширшого регіонального контексту Балтійських країн.

Виклад основного матеріалу.

1. Тенденції комплектування персоналу системи охорони краю.

Відновлена на початку 1990-х рр. Армія Литви обрала змішану систему комплектування особового складу, яка охоплює як елементи професійної служби, так і призову. Враховуючи невеликий розмір країни, її геополітичне становище, а також безпекове середовище, видавалося очевидним, що спиратися лише на військовослужбовців професійної служби не є можливим. Також це було пов'язано як з аспектом військової підготовки суспільства, так і зі зміцненням мотивації населення захищати власну державу (Росієнє, 2018).

Протягом перших трьох десятиліть незалежності відбувалися досить динамічні та різкі зміни. Комплектування персоналу системи охорони краю Литви змінювалося (див. табл. 1). Можна виокремити три виразні періоди цих змін (див. діаграма 1): 1. Період до 2007 р., коли в Армії Литви кількісно домінували вояки-добровольці (територіальні сили) – у середньому 46,5 % від загального складу Збройних сил Литви. Натомість військовики професійної військової служби (включно з офіцерами та підофіцерами) у середньому становили 29,4 % кількості від загального складу армії. Водночас у регулярних підрозділах призовники становили у середньому 14,5 % від загального складу; 2. Період 2008–2014 рр., коли у військових підрозділах Збройних сил Литви не залишилося призовників. Армія спиралася лише на військовослужбовців професійної військової служби – їхня частка зросла у середньому до 52,7 % від загального складу Армії Литви. Натомість частка вояків-добровольців суттєво зменшилася – до 29,9 %; 3. Сучасний період, що триває з 2015 р., під час якого частка військовослужбовців професійної військової служби у середньому досягає 47,8 % від загального складу Армії Литви, частка добровольців – 23,3 %, частка призовників – 14,8 %.

По суті, в умовному третьому періоді (з 2015 р.), відносна частка призовників у Збройних силах Литви повернулася до стану умовного першого періоду (до 2007 р.). Відносні ж частки військовослужбовців професійної військової служби і військовослужбовців-добровольців помінялися місцями – чисельність першої групи збільшилася, другої – зменшилася. До того ж не лише відносно, але й в абсолютних числах вираженнях.

Зміни структури персоналу системи охорони краю також вказують на певне переформатування прийнятих принципів ведення війни. Стабільною серед персоналу військової системи Литовської Республіки залишається частка цивільних службовців і курсантів. Після вступу Литви до НАТО у 2004 р. розпочалася реформа Добровольчих сил охорони краю (лит. скороч. KASP), їхній персонал значно скоротився (удвічі). Протягом останніх двох десятиліть чисельність добровольців у військовій системі країни стабільно залишається у межах близько 4–5 тис. військовослужбовців. Це у два–три рази менше, ніж відповідний показник першої декади відновлення незалежності Литви (йдеться про період 1991–2003 рр.). У 2015 р. в Армії Литви відбулося повернення до системи призову, і це створило передумови для чисельного зростання Збройних сил Литовської Республіки (див. діаграма 2). Попри зазначене, у чисельному вираженні, і дотепер (2025 р.), не вдалося відновити рівень кадрового потенціалу, що був продемонстрований у 2001–2003 рр. і становив 25–26 тис. осіб. Наведене визначається не лише питаннями щодо фінансування чи структури (які будуть розглянуті нами нижче), але й добре відомою непростою демографічною реальністю, а також окресленою демографічною візією майбутнього Литви.

Видається недоцільним розпочинати процеси масштабної структурної та інфраструктурної розбудови системи оборони в умовах зменшення народжуваності (а значить, і кількості молодих громадян, які будуть здатні нести службу у лавах Збройних сил Литви) як в актуальному, так і у перспективному розрізах. Протягом минулого століття, до 1991 р., у Литві (див. діаграма 3)

щороку народжувалося близько 50–60 тис. дітей. З 1993 р. народжуваність почала різко знижуватися. Менш ніж за десятиліття впала вдвічі – до річного показника у приблизно 30 тис. дітей.

Протягом 2001–2016 рр. цей середній показник, коливаючись, залишався стабільним. Дані 2017–2024 рр. демонструють новий виток різкого падіння народжуваності у Литві. Так, у 2024 р., порівнюючи з 1991 р., народжуваність впала втричі. Водночас за восьмирічний період, якщо порівняти з 2016 р., народжуваність зменшилася на 38 %. Вочевидь ці загальнонаціональні демографічні тенденції у майбутньому неминуче вплинуть на можливості Збройних сил Литви, зокрема, у сегменті комплектування особовим складом військових підрозділів. Навіть за найбільш оптимістичними підрахунками Армії Литви, оцінка потенціалу щорічного призову юнаків (розрахована до 2040 р.) становить 5,5 тис.– 6,5 тис. осіб.

Ця цифра встановлена на підставі п'яти основних передумов, які могли б/мали б бути виконаними для реалізації заявленого потенціалу призову, а саме: 1) призов юнаків, які закінчили школу і досягли 18/19-річного віку; 2) скасування навчання у вищому навчальному закладі як підстави надання відстрочки від виконання військового обов'язку; 3) зменшення фактичної частки тих осіб, які ухиляються від військової служби; 4) зменшення кількості випадків звільнення від військового обов'язку та випадків надання відстрочки від виконання військового обов'язку; 5) збільшення частки осіб, визнаних непридатними до виконання військового обов'язку за станом здоров'я (Visuotinės karo prievolės galimybių vertinimo studija, 2021, p. 5).

У такому разі до лав Збройних сил було б призвано близько 43 % юнаків. Однак зауважимо, що показник у 6 тис. осіб – це оптимістичний варіант. Більш вірогідним очікуванням є збільшення із запланованих у 2025 р. показників у 3,8 тис. призовників до цифри у 4,5 тис. осіб, призваних до лав Армії Литви (що становить 3/4 теоретичного моделювання армії). Досягнення такого показника означало б повернення до рівня чисельності особового складу Збройних сил Литви у 2002 р. Для того, щоб була можливість кадрово укомплектувати таку кількість новобранців, Армія Литви мала б додатково сформувати щонайменше один новий піхотний батальйон (стандартний батальйон налічує 750 осіб, із них призовники становлять 80 % особового складу).

Сумніви щодо можливості досягти річних показників призову у 6 тис. призовників зумовлені статистичними даними останнього десятиліття. Так, у першому півріччі 2020 р. за ухилення від служби у Збройних силах Литви покарано майже 7 тис. чоловіків. Того ж року до списків призовників внесені 38 427 чоловіків (Kazlauskienė, 2024, p. 71,130). Тобто близько 1/5 з них уникали служби в лавах армії і були покарані за це.

Зазначимо, що згідно із даними Служби військового обов'язку та комплектування Армії Литви, оприлюдненими у 2023 р., протягом останніх років призовники за невиконання ними військового обов'язку притягувалися до адміністративної відповідальності понад 14 тисяч разів (Znamerovskis, 2024).

Придатними до військової служби за станом здоров'я наразі визнаються 39 % юнаків (Jaruševičiūtė-Mockuvienė, 2023). Яким же чином можна вирахувати реальний показник щорічного призову новобранців у довгостроковій перспективі? По-перше, виходимо із розрахунку, що у 2040 р. у найкращому випадку чисельність юнаків призовного віку у Литві буде становити лише близько 13 тис. осіб. По-друге, враховуємо можливість збереження актуальної тенденції уникнення військової служби 1/5 призовників. По-третє, приймаємо позицію, що згідно із вимогами до стану здоров'я, придатними до служби будуть лише 2/5 призовників. Таким чином, навіть 4 тис. новобранців Армії Литви на рік виглядають перспективним оптимістичним максимумом чисельності призваних.

Через зазначені обставини в Литві вже зараз ведуться дискусії щодо запровадження військового обов'язку для дівчат. Здійснюються відповідні актуальні розрахунки (див. табл. 2), адже попередні розрахунки, виконані у 2021 р., не охоплюють новітню демографічну тенденцію.

Наявні обставини начебто є зрозумілою підставою для задіяння «рятівної» альтернативи – запровадження військового обов'язку для дівчат. Є також і відповідні прецеденти, адже Литва має змогу спиратися на приклади та досвід Ізраїлю, Норвегії, Швеції або Данії. Однак згідно з опитуванням, проведеним у 2022 р., лише 9 % жителів Литви підтримали ідею введення загального призову також і для дівчат (Platūkytė, 2022). Зазначені опитування є вагомим аргументом, оскільки у демократичній країні дуже важливим сегментом у алгоритмі реалізації рішення є підтримка суспільства.

Згідно із результатами дослідження, проведеного у 2017 р., встановлено, що більшість жителів Литви підтримують військовий обов'язок. Крім того, 42 % опитаних зазначили, що долучилися б до оборони Литви (Ramonaitė et. al., 2018). Восени 2023 р. близько 70 % жителів Литви дотримувалися думки, що у випадку агресії необхідно захищатися, 30 % зазначили, що самі брали б участь у збройному опорі агресору. 81 % респондентів підтримали ідею загального військового обов'язку (Platūkytė, 2023).

Таблиця 1.

Персонал системи охорони краю Литви та кількість населення країни у 1992–2025 рр.

(2025 m. šaukimo planas, 2025; Krašto apsaugos sistemos personalo skaičiaus pokytis, 2025; Jokubauskas et. al., 2015; Oficialiosios statistikos portalas, 2026)

Рік	Професійна військова служба	Активний резерв (добровольці)	Обов'язкова початкова військова служба	Цивільні службовці	Курсанти	Усього військово- службовців ¹	Усього	Населення Литви, млн. осіб
1992	2232	12000	1813	1005	125	16045	17050	3,7
1993	3620	11800	4804	900	216	20224	21124	3,683
1994	4951	11472	2405	850	199	18828	19678	3,657
1995	5598	11967	2589	859	234	20154	21013	3,629
1996	5655	10000	2426	987	252	18081	19068	3,615
1997	6214	9850	2638	1014	309	18702	19716	3,588
1998	6480	11400	3555	1576	368	21435	23011	3,562
1999	6743	11400	3451	2018	423	21594	23612	3,536
2000	6696	11310	3760	2072	475	21766	23838	3,512
2001	7281	11260	4225	2307	500	22766	25073	3,487
2002	7696	11610	4500	2342	460	23806	26148	3,455
2003	7686	10800	3950	2372	390	22436	24808	3,431
2004	7410	7460	3330	2280	345	18200	20480	3,399
2005	7430	6690	2260	2370	260	16380	18750	3,355
2006	7150	5380	2740	2460	215	15270	17730	3,29
2007	7090	4860	1870	2360	204	13820	16180	3,25
2008	7840	4570	935	2400	207	13345	15745	3,213
2009	7800	4280	0	2280	208	12080	14360	3,184
2010	7690	4680	0	2165	189	12370	14535	3,142
2011	7695	4450	0	2200	197	12145	14345	3,053
2012	7750	4220	0	2200	198	11970	14170	3,004
2013	7775	4260	0	2225	203	12035	14260	2,975
2014	7890	4405	0	2301	222	12295	14596	2,948
2015	8145	4580	2930	2280	219	15655	17935	2,927
2016	8660	4635	2987	2630	211	16282	18912	2,896
2017	9400	4903	3412	2615	209	17715	20330	2,859
2018	10173	5041	3519	2700	210	18733	21433	2,826
2019	10729	5140	3601	2788	217	19470	22258	2,812
2020	11168	5290	3281	2859	263	19739	22598	2,81
2021	11501	5131	2928	2939	290	19560	22499	2,811
2022	11545	5380	3413	3056	306	20338	23394	2,806
2023	11859	5397	3626	3207	311	20882	24089	2,857
2024	12401	5472	3344	3366	303	21217	24583	2,886
2025	13192	5716	3865	3697	346	22773	26470	2,89

¹ Після відмови від призову у Литві, тимчасово було запроваджено 12-тижневу базову військову підготовку. Так, намагалися готувати резерв і залучати вояків до професійної військової служби.

Наприкінці 2024 р., після проведення чергового опитування, встановлено, що 66 % респондентів підтримують загальний призов до лав Армії Литви, задля несення обов'язкової початкової військової служби (тут – строкової військової служби) і дедалі прихильніше ставляться до того, щоб залучати юнаків для проходження військової служби одразу після закінчення ними школи (Visuomenės apklausa: gyventojai teigiamai vertina kario profesiją ir šaukimą į privalomąją karinę tarnybą, 2025).

Отже, у литовському суспільстві існує суттєва підтримка військового обов'язку і помітна (хоча і не загальна) рішучість долучитися до збройного опору у випадку агресії проти Литви. Ці тенденції, як і їх демонстрація, як вже нами зазначалося вище, у демократичних країнах є важливими показниками для тих, хто ухвалює рішення – для політиків, оскільки допомагають чіткіше зрозуміти, які рішення підтримує суспільство – громадяни, виборці.

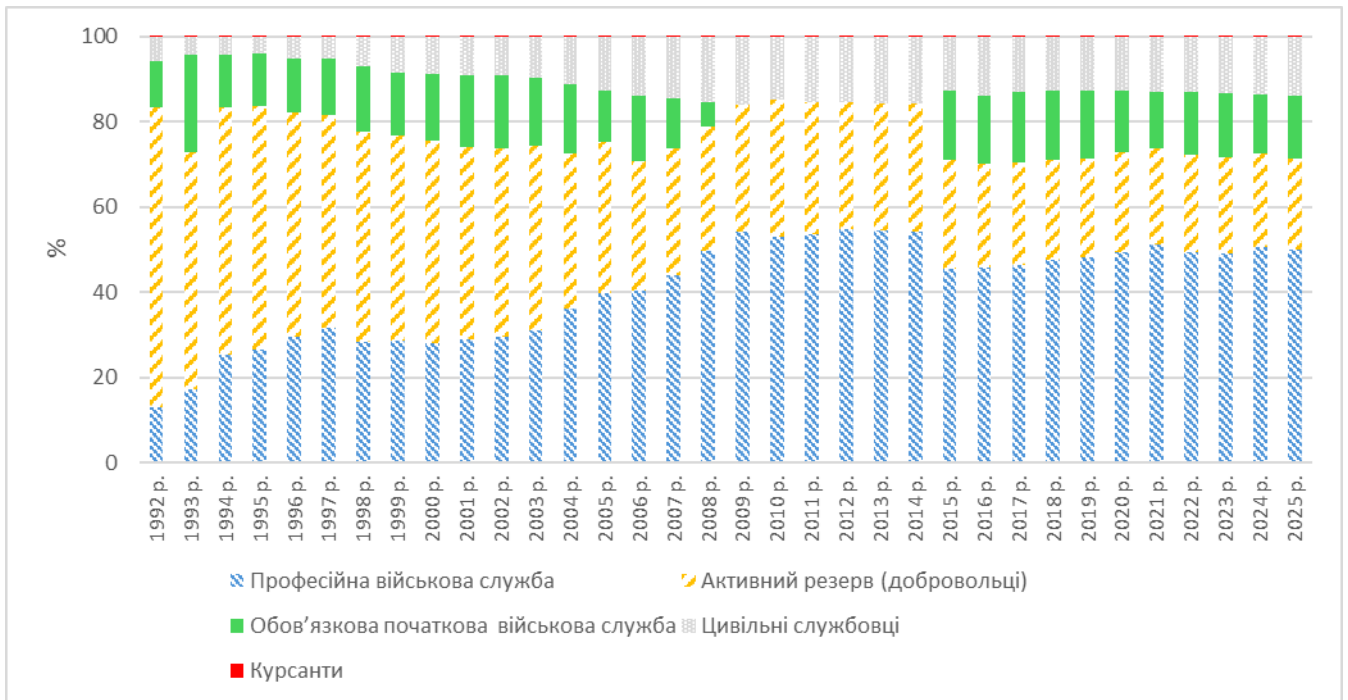
Таблиця 2.

Можлива кількість 19-річних, яких можна призвати у випадку загального призову
(Visuotinės karo priverolės galimybių vertinimo studija, 2021, p. 13.)

Рік	Усього			Особі 19-річного віку, теоретично придатні до військової служби		
	Юнаки і дівчата	Юнаки	Дівчата	Юнаки і дівчата	Юнаки	Дівчата
2021	26166	13392	12774	11293	5780	5513
2022	25162	12959	12203	10860	5593	5267
2023	25514	13143	12371	11012	5673	5339
2024	25208	12839	12369	10880	5541	5338
2025	25228	12898	12330	10888	5567	5322
2026	25345	12871	12474	10939	5555	5384
2027	25627	13117	12510	11061	5661	5399
2028	27298	13991	13307	11782	6039	5743
2029	28923	14839	14084	12483	6405	6079
2030	28732	14685	14047	12401	6338	6063
2031	28677	14819	13858	12377	6396	5981
2032	28961	14811	14150	12500	6392	6107
2033	28662	14560	14102	12371	6284	6086
2034	29306	15045	14261	12648	6493	6155
2035	30685	15765	14920	13244	6804	6439
2036	30385	15749	14636	13114	6797	6317
2037	28948	14917	14031	12494	6438	6056
2038	28309	14413	13896	12218	6221	5998
2039	27410	14089	13321	11830	6081	5749
2040	25100	13004	12096	10833	5613	5221
Середнє значення:				≈ 11900	≈ 6100	≈ 5800

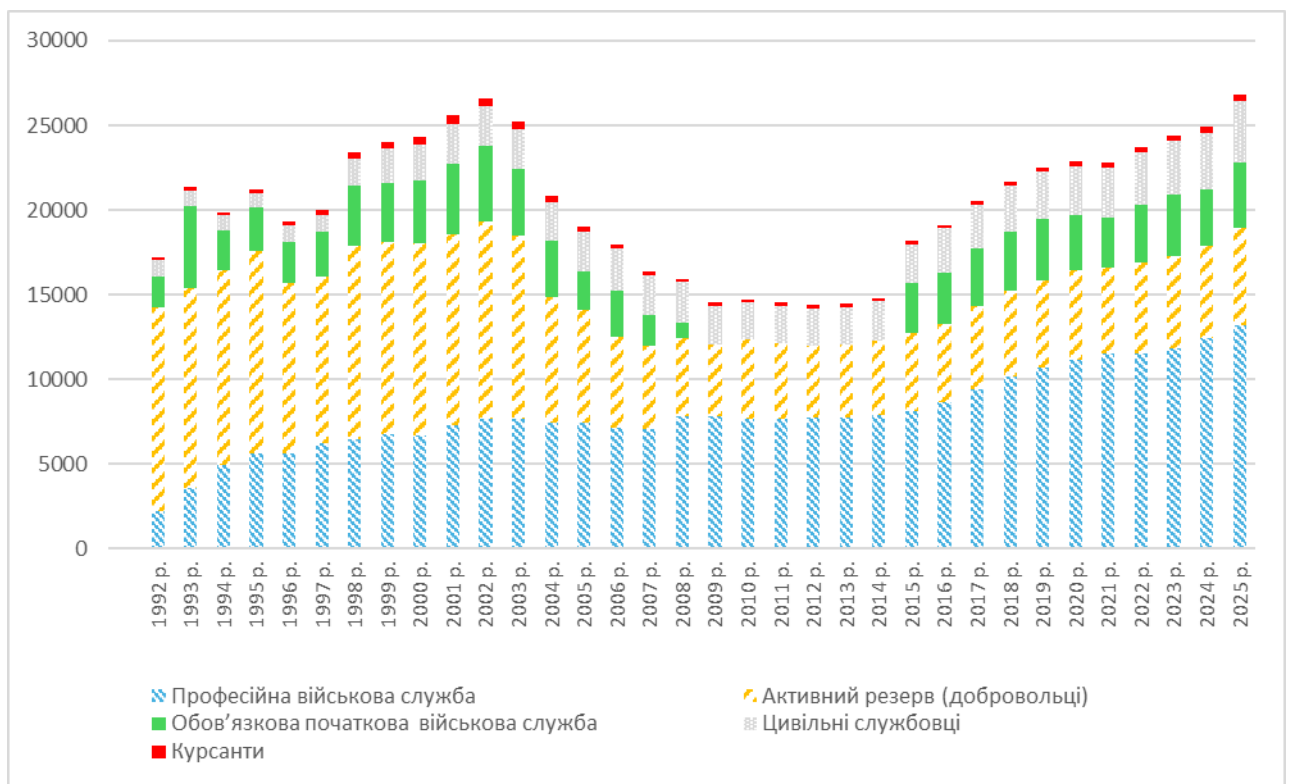
Діаграма 1.

Зміна співвідношення (%) персоналу системи охорони краю Литви у 1992–2025 рр.
(за матеріалами таблиці 1)

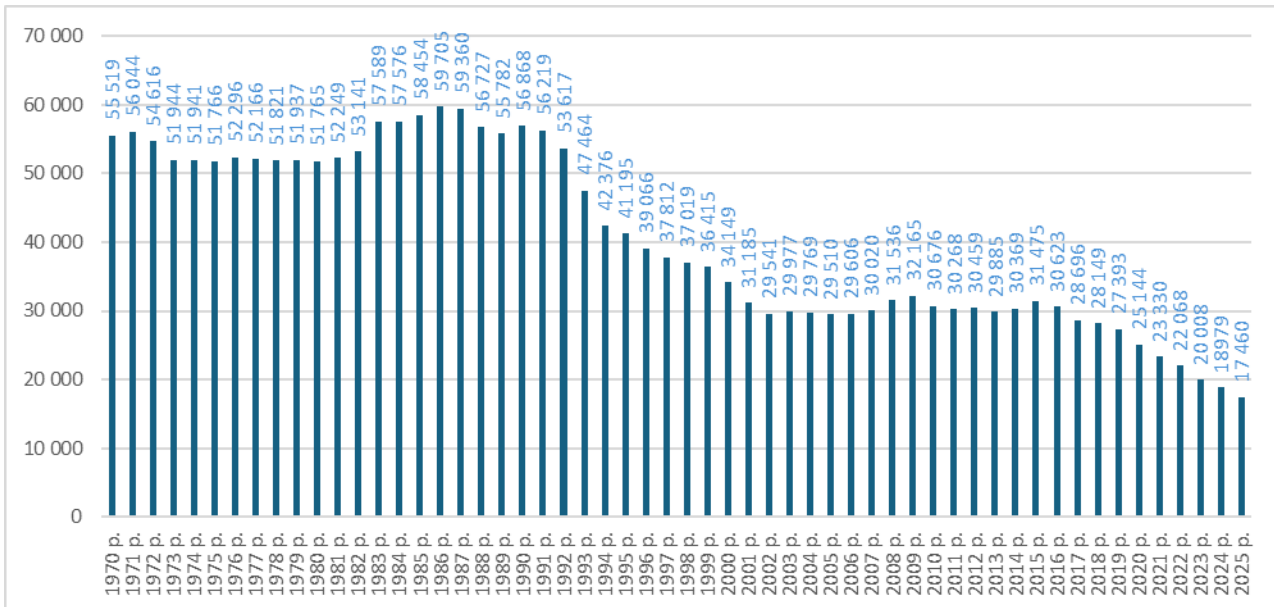
Діаграма 2.

Динаміка змін у складі персоналу системи охорони краю Литви у 1992–2025 рр.
(за матеріалами таблиці 1)

Діаграма 3.

Народжуваність у Литві в 1970–2025 рр.
(Oficialiosios statistikos portalas, 2026)

II. Зміни у структурі збройних сил.

Структуру збройних сил Литви розглянемо у двох аспектах: 1) батальйони піхоти та артилерійські батальйони, що їх підтримують; 2) зміни кількості з'єднань військових одиниць у мирний час.

Литва, як вже зазначалося, не успадкувала збройних сил від Радянського Союзу, свою армію формувала з нуля, спираючись на власну історичну традицію. У 1991 р. відновлені батальйони Альгірдаса, Міндаугаса і Вітаутаса (тут і далі – іменні батальйони, названі на честь великих князів і княгинь литовських), у 1992 р. – батальйони Вайдотаса, Бутігейдіса і Кястутіса, у 1993 р. – батальйони Біруте, Вітяніса і Гядимінаса. У 2018 р. відновлено батальйон Маргіріса.

У міжвоєнний період (1918–1940 рр.) імена вищезгаданих правителів були надані полкам Збройних сил Литви. Тоді додержувалися позиції, що за нумерацією вони продовжують традицію регулярних військових одиниць Великого князівства Литовського 1717–1795 рр. і литовських полків *Великої армії* Наполеона зразка 1812 р. (Jokubauskas, 2014).

У 2000 р. у складі Армії Литви формувався артилерійський батальйон та батальйон протиповітряної оборони. У 2017 р. розпочалося формування ще одного артилерійського батальйону. У 1991 р. створено 1-шу бригаду «Залізний Вовк». У 1999 р. починається історія 2-ї бригади «Жемайтія». Вона існувала до 2004 р., після чого відновлена у 2016 р. Того ж року (2016 р.) на базі навчальних підрозділів створено 3-тю бригаду (резервну) «Аукштайтія». Наразі, в умовах мирного часу, 3-тя бригада не має свого окремого штабу та бойових підрозділів. Натомість ці функції під час навчань виконує Управління навчань і доктрин та підпорядковані йому підрозділи. На початку 2025 р. відновлено 1-шу дивізію Армії Литви, яка діяла у складі Збройних сил Литви у часи монархії та міжвоєнної республіки (у 1775–1795, 1920–1923, 1931–1940 рр.).

Станом на 2025 р. структура Збройних сил Литви складалася з наступних формувань: піхотної дивізії – піхотної бригади «Залізний Вовк» (у її складі: Великого князя литовського Альгірдаса піхотний батальйон, Великої княгині Біруте уланський батальйон, Князя Вайдотаса піхотний батальйон, Короля Міндаугаса гусарський батальйон, Генерала Ромуальдаса Гедрайтіса артилерійський батальйон, батальйон логістики); Великого гетьмана литовського Яна Кароля Ходкевича піхотної бригади «Жемайтія» (у її складі: Великого князя литовського Кястутіса піхотний батальйон, Великого князя литовського Бутігейдіса драгунський батальйон, Князя Маргіріса піхотний батальйон, Бригадного генерала Мотейуса Печюльоніса артилерійський батальйон, батальйон логістики); резервної піхотної бригади «Аукштайтія»; Артилерійського полку, Полковника Юозаса Віткауса інженерного полку. Територіальні – Сили добровольців охорони краю включають: 1-шу рінктіне округу Дайнава, 2-гу рінктіне округу Дарюса і Гренаса, 3-тю рінктіне округу Жемайтів, 5-ту рінктіне округу Вітіса, 6-ту рінктіне округу Прісікеліма, 8-му рінктіне округу Великої боротьби.

Повітряні сили включають такі складові: авіаційну базу, Управління спостереження і контролю повітряного простору; полк протиповітряної оборони (ППО) (у разі запровадження воєнного стану, або оголошення мобілізації полк ППО має входити до структури Піхотної дивізії), депо з ремонту озброєння та техніки. Військово-морські сили складаються з флотилії військових кораблів, Служби спостереження за морем і узбережжям, Служби оборони порту і прибережної зони. Сили спеціальних операцій включають: Великого князя Вітаутаса єгерський батальйон; Службу спеціального призначення; Службу бойових водолазів; Центр підготовки та бойової підтримки. Управління логістики включає наступні одиниці: Великого князя Вітаніса загальної логістичної підтримки батальйон; Д-ра Йонаса Басанавічюса військово-медична служба; Служба складів.

Управління навчань і доктрин: Великого гетьмана литовського Йонушаса Радвілі навчальний полк; Дивізійного генерала Стасіса Раштікиса військова школа Армії Литви; Генерала Адольфаса Раманаускаса центр бойової підготовки (у разі запровадження воєнного стану, або оголошення мобілізації Управління навчань і доктрин має входити до структури піхотної бригади «Аукштайтія»). Управління кіберзахисту включає Великого гетьмана литовського Кріступаса Радвілі Перкунаса зв'язку та інформаційних систем батальйон та Службу інформаційних технологій.

Крім зазначених до структури Збройних сил Литви належать: Великого князя литовського Гядимінаса штабний батальйон; Генерала Йонаса Жемайтиса Литовська військова академія (у разі запровадження воєнного стану або оголошення мобілізації має входити до структури піхотної бригади «Аукштайтія»); Військова поліція (Įstatymo Nr. XIII-2709 pakeitimo įstatymas, 2024).

Зазначимо, що Військово-морські сили та Повітряні сили Литви відновлені у 1992 р. Більш ніж через три десятиліття, у 2025 р., до складу Повітряних сил входили: авіаційна база, Управління спостереження і контролю повітряного простору, депо з ремонту озброєння та техніки, а також батальйон протиповітряної оборони. До складу Військово-морських сил належали: Служба спостереження за морем і узбережжям, Координаційний центр морського порятунку, Служба оборони порту і узбережжя, логістична служба, навчальний центр та флотилія військових кораблів. Флотилія поділялася на три дивізії: патрульних кораблів, протимінних кораблів і допоміжних кораблів. Загалом у 2025 р. ВМС налічували 11 кораблів. До того часу 9 кораблів уже були виведені з експлуатації та списані, серед них – дві корвети класу «Griša-III».

Передбачається, що у 2027 р. буде значно збільшений парк бронетехніки Армії Литви. Буде сформовано танковий батальйон, з 44 танками Leopard 2 на озброєнні. Крім того, планується закупити близько 100 гусеничних бойових машин піхоти CV90 (Narkūnas, 2025) і озброїти ними два батальйони. Існують проекти, згідно з якими після формування танкового батальйону та отримання машин CV90 бригаду «Залізний Вовк» буде поділено на дві частини, а саме: батальйони, оснащені колісними бойовими машинами, об'єднають в одну бригаду; батальйони з гусеничними машинами та танками буду зведені в іншу. Так, ще в умовах мирного часу, буде сформовано повноцінну третю бригаду Армії Литви. Обидві бригади, виділені на базі бригади «Залізний Вовк», також матимуть резервні батальйони, які мобілізуватимуться за потреби. Водночас бригада «Жемайтія» не має зазнати істотних структурних змін. Тож структура 1-ї дивізії Збройних сил Литви набуде ознак, характерних для армій провідних західних країн.

Озброєння піхотних батальйонів Збройних сил Литви змінюється та різниться. Протягом тривалого часу частина батальйонів використовувала бронетранспортери M113 на гусеничній платформі. У 2019 р. отримано перші колісні бойові машини піхоти Boxer (88 одиниць), ними оснащені два батальйони – Альгірдаса та Біруте. Як зазначалося вище, у найближчому майбутньому планується оснастити два батальйони шведськими гусеничними бойовими машинами піхоти CV90, щоб забезпечити можливість дій гусеничної техніки разом із запланованим танковим батальйоном. Частина підрозділів, переважно в бригаді «Жемайтія», отримують броньовані всюдиходи JLTV (наразі придбано 200 одиниць), однак M113 досі залишаються в експлуатації.

Так, фактично у 2025 р. до складу Збройних сил Литви входили 7 піхотних батальйонів (ця цифра залишається незмінною з 2018 р. та відповідає кількості піхотних батальйонів у Армії Литви зразка 1993–2002 рр.) і 2 артилерійських батальйонів. Починаючи з 1991 р. піхотні батальйони відновлювались і формувались, продовжуючи традиції Великого князівства Литовського та міжвоєнної армії Литви. Частинам були повернуті традиційні назви та прапори. Піхотний батальйон Армії Литви є основою бойової групи (battlegroup), навколо якої, за операційної потреби, концентруються інші військові підрозділи.

Перший десятирічний період членства в НАТО для Збройних сил Литви означав не лише скорочення фінансування та персоналу, але й їхнє структурне зменшення. Замість 2 бригад (із 7

піхотними батальйонами у сукупному складі) залишилася 1 бригада (з 4 піхотними батальйонами у складі). Відновлення структури Армії Литви почалося у 2012 р., але суттєвий прорив відбувся лише у 2017–2018 рр., коли були сформовані нові – 1 піхотний та 1 артилерійський батальйони, а також відновлена 2-га бригада (див. діаграму 6). До абсолютно нового структурно-оперативного (дивізійного) рівня Збройні сили Литви піднялися у 2025 р.

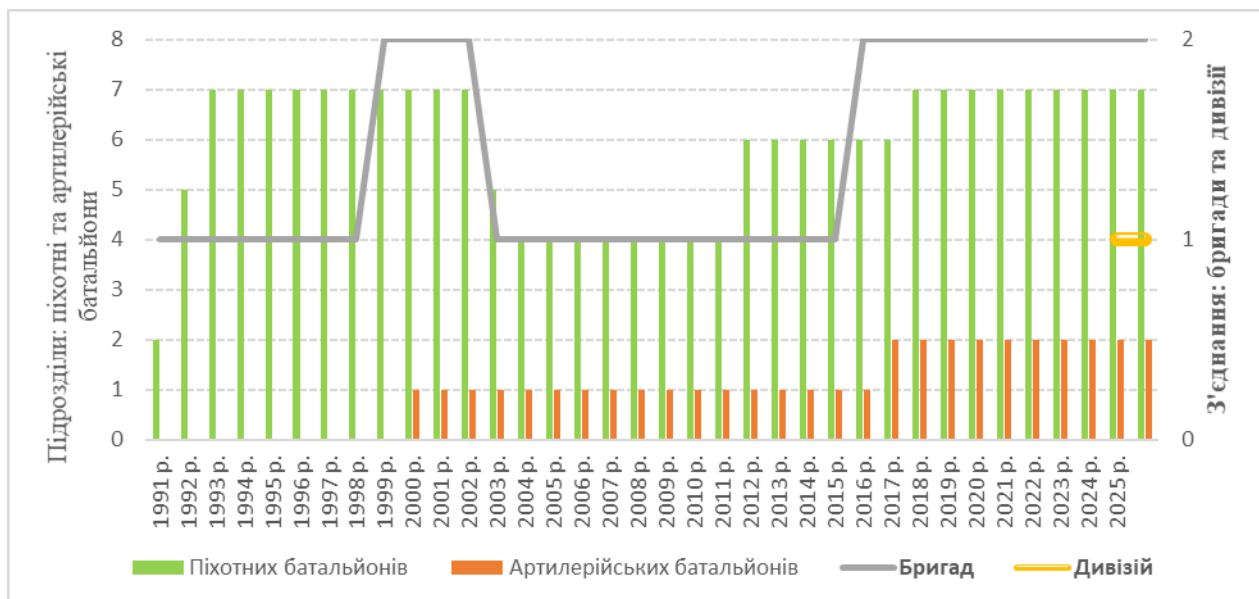
Для порівняння наведемо деякі дані щодо збройних сил сусідніх з Литвою балтійських країн – Естонії та Латвії. У складі збройних сил Естонії, у двох бригадах, налічується загалом 4 піхотних батальйони (Estonian Division, 2025). У складі збройних сил Латвії – 3 піхотних батальйони (в одній бригаді) (Sauszemes spēku Mehānizētā kājnieku brigāde, 2025). Водночас в обох цих країнах паралельно діють численні сили територіальної оборони. В Естонії – це Kaitseliit, який поділяється на 4 територіальні округи (maakaitseringkond), у складі яких діють 15 територіальних підрозділів (malev) (Teab Kaitseliidu maleva ja peastaabi struktuuri, 2011), що об'єднують близько 20 тисяч осіб. У Латвії – 4 бригади Zemessardze, які у 2019 р. сукупно включали 14 піхотних батальйонів, близько 8000 військовослужбовців (Ciganovs, 2025). На початку 2025 р. латвійські сили територіальної оборони збільшилися до 10 000 військовослужбовців (Ozola-Balode, 2025).

Згадані сили територіальної оборони Естонії та Латвії є аналогом Сил добровольців охорони краю Литви. У цих литовських територіальних силах діє 6 рінктіне, поділених на 62 роти (Geriausia KASP kuopa, 2019, р. 41). У Силах добровольців рота є основною тактичною одиницею, яка діє на окремій, визначеній для неї, території. Місцеві жителі у таких ротах у вільний від основної роботи час служать і готуються до захисту країни.

Заради порівняння торкнемося демографічного і економічного аспектів. У Литві – 2,89 млн мешканців і 7 регулярних піхотних батальйонів у складі Армії, у Латвії – 1,86 млн мешканців і 3 регулярні піхотні батальйони, в Естонії – 1,37 млн мешканців і 4 регулярні піхотні батальйони. Відповідно на 1 піхотний батальйон припадає: у Литві – приблизно 0,413 млн мешканців; у Латвії – 0,62 млн; в Естонії – 0,343 млн жителів. Отже, у розрізі демографії у Латвії не повністю використовується наявний потенціал. Хоча тут є пояснення: у цій країні значна частина населення не має громадянства, а також присутня велика російськомовна громада. У 2023 р. ВВП (номінальний) трьох балтійських країн становив відповідно 73,8 млрд (Литва), 40,3 млрд (Латвія) і 37,7 млрд (Естонія) євро. З економічного погляду, співвідношення ВВП і кількості піхотних батальйонів наступне: у Литві на один батальйон припадає близько 10,54 млрд євро ВВП; у Латвії – 13,43 млрд євро ВВП; в Естонії – 9,43 млрд євро ВВП. На основі наведених демографічних і економічних показників цих країн можна зробити висновок, що рівень мілітаризації в мирний час для них є оптимально максимальним.

Діаграма 4.

Кількість піхотних і артилерійських батальйонів, бригад та дивізій у складі Збройних сил Литви у 1991–2025 рр. (Lietuvos kariuomenė, 2025)

Висновки. Політика Литви у сфері оборони та розвиток її збройних сил у 1990–2025 рр. відображають послідовний перехід від етапу відновлення системи державної оборони до формування сучасної військової системи, що відповідає стандартам НАТО. Проведений аналіз

показує, що цей процес характеризується двома взаємопов'язаними напрямками трансформації – модернізацією організаційної структури та адаптацією моделі комплектування особового складу до змінюваного безпекового й демографічного середовища.

Оперативне реагування на нові глобальні виклики дозволило не лише зберегти кадровий потенціал Збройних сил Литви, але й створити передумови для їхньої технічної модернізації. Це в перспективі суттєво зміцнило технічний потенціал війська та підвищило його оперативну сумісність із союзниками по НАТО.

Водночас відбувалася еволюція організаційної структури Збройних сил Литви: від батальйонної організації до дивізійної моделі, що включає дві повноцінні та одну резервну бригади. Така трансформація свідчить про якісне зростання військових спроможностей держави та набуття здатності діяти на оперативному рівні як самостійно, так і в межах системи колективної оборони НАТО.

Аналіз системи комплектування показує, що змішана модель війська, яка поєднує професійну службу, призовників та територіальні добровольчі сили, залишається найбільш оптимальною для держави з обмеженими демографічними ресурсами. Важливу роль у цій системі відіграє компонент територіальної оборони, насамперед Сили добровольців охорони краю, що розширює мобілізаційний потенціал та сприяє ширшому залученню суспільства до оборони держави.

Порівнюючи з сусідніми Латвією та Естонією, Литва вирізняється більшою чисельністю регулярних сил, що забезпечує збалансований рівень мілітаризації в умовах мирного часу. Водночас у довгостроковій перспективі ключовим чинником, здатним обмежувати подальший розвиток війська, залишаються демографічні тенденції. Скорочення кількості потенційних призовників спонукає державу шукати нові рішення – підвищувати привабливість військової служби, оптимізувати організаційну структуру та розширювати роль резервних сил.

Отже, подальший розвиток Збройних сил Литви залежатиме від здатності поєднати структурну модернізацію з реальними демографічними можливостями країни та зберегти стабільну суспільну підтримку оборонної політики. Формування ефективної національної військової системи є тривалим процесом, що охоплює підготовку персоналу, формування покоління професійних командирів, розвиток інфраструктури, впровадження сучасних систем озброєння та засвоєння нових військових принципів. У цьому контексті Збройні сили Литви перебувають у стані безперервної та якісної трансформації.

Джерела та література:

- 2025 m. šaukimo planas.** *Karys.lt*. URL: <https://www.karys.lt/tarnybos-budai/nuolatine-privalomoji-pradine-karo-tarnyba/2025-metu-saukimo-planas/617> [Дата звернення 11 листопада 2025].
- Ciganovs, J.** Latvijas Republikas Zemessardze. *Nacionālā enciklopēdija*. URL: <https://enciklopedija.lv/skirklis/33430-Latvijas-Republikas-Zemessardze> [Дата звернення 24 лютого 2025].
- Estonian Division.** *Mil.ee*. URL: <https://mil.ee/en/landforces/estonian-division/> [Дата звернення 24 лютого 2025].
- Geriausia KASP kuopa.** (2019). *Savanoris*, Nr. 1 (498), P. 41.
- Jaruševičiūtė-Mockuvienė, G.** (2023). Tarnyba: dėl šaukimo į privalomą karinę tarnybą vengimo 157 kartus prašyta inicijuoti ikiteisminį tyrimą. *Lrt.lt*. URL: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1869336/tarnyba-del-saukimo-i-privaloma-karine-tarnyba-vengimo-157-kartus-prasyta-inicijuoti-ikiteismini-tyrima> [Дата звернення 18 лютого 2025].
- Jokubauskas, V.** (2014). Trijų autorių per trejus metus parašytos trys naujos trijų Lietuvos kariuomenės dalinių istorijos. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXVIII, P. 269–280.
- Jokubauskas, V.** (2021). *Karo istorija: tyrimai, metodai, poveikis, taikymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 311 p.
- Jokubauskas, V. & Sereičikas, M.** (2024). The Intensity of Combat in the Lithuanian War of Independence in 1919 and 1920. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XLV, P. 191–224. <https://doi.org/10.15181/ahuk.v45i0.2653>.
- Jokubauskas, V., Vaičenonis, J., Vareikis, V. & Vitkus, H.** (2015). *Valia priešintis: paramilitarizmas ir Lietuvos karinio saugumo problemos*. Klaipėda: Druka, 319 p.
- Kazlauskienė, G.** (2024). *Lietuvos privalomosios karo tarnybos formavimo politinis diskursas: disertacija*. Klaipėda, 267 p.
- Krašto apsaugos sistemos personalo skaičiaus pokytis.** *Kam.lt*. URL: <https://kam.lt/personalas/> [Дата звернення 11 листопада 2025].
- Lietuvos kariuomenė.** *Lietuvos kariuomenė*. URL: <https://kariuomene.lt/> [Дата звернення 12 листопада 2025].

- Lietuvos kariuomenės atkūrimas.** *Lietuvos kariuomenė*. URL: <https://www.kariuomene.lt/kas-mes-esame/istorija/lietuvos-kariuomenes-atkurimas/23522> [Дата звернення 13 лютого 2025].
- Lietuvos Respublikos** (2024). Lietuvos Respublikos principinės kariuomenės struktūros, karių ir Lietuvos kariuomenės darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis ir gaunančių darbo užmokestį iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų (išskyrus darbuotojus, gaunančius darbo užmokestį iš Europos Sąjungos struktūrinės, kitos Europos Sąjungos finansinės paramos ir tarptautinės finansinės paramos lėšų (išskyrus techninės paramos lėšas), ribinio skaičiaus patvirtinimo įstatymo Nr. XIII-2709 pakeitimo įstatymas. *E-seimas.lrs.lt*. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/83d73593427911efb121d2fe3a0eff27/asr> [Дата звернення 12 вересня 2025].
- Narkūnas, V.** (2025). KAM: planuojamos pirkti pėstininkų kovos mašinos CV90 Lietuvą turėtų pasiekti 2028 m. *Delfi.lt*. URL: <https://www.delfi.lt/news/daily/politics/kam-planuojamos-pirkti-pestininku-kovos-masinos-cv90-lietuva-turetu-pasiekti-2028-m-120104982> [Дата звернення 17 жовтня 2025].
- Oficialiosios statistikos portalas.** *Osp.stat.gov.lt*. URL: <https://osp.stat.gov.lt/> [Дата звернення 14 березня 2026].
- Ozola-Balode, Z.** (2025). Latvian National Guard aims to double its numbers. *LSM+*. URL: https://eng.lsm.lv/article/society/defense/12.03.2025-latvian-national-guard-aims-to-double-its-numbers.a591209/?utm_source=LRT&utm_medium=aep&utm_campaign=box&utm_content=link [Дата звернення 13 березня 2025].
- Papečkys, E.** (2021). *Lietuvos Respublikos gynybinės galios transformacija 1900–2004 m.: tarp individualios link kolektyvinės gynybos*: disertacija. Klaipėda, 185 p.
- Platūkytė, D.** (2022). Visuotiniame merginų šaukime pritartų dešimtadalis, bet dar stipriai įsišaknijęs stereotipas – moteriai kariuomenėje ne vieta. *Lrt.lt*. URL: https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1717793/visuotiniame-merginu-saukimui-pritartu-desimtadalis-bet-dar-stipriai-isisaknijes-stereotipas-moteriai-kariuomeneje-ne-vieta?srsltid=AfmBOoqyY5UVDO_qgoM53Zq0o9SBTNuByPp2FFzz173NsFfLHUwQ7ixo [Дата звернення 11 листопада 2025].
- Platūkytė, D.** (2023). Tyrimas rodo, kad 30 proc. lietuvių pasiryžę šalį ginti ginklu, bet neramina susiskaldymas. *Lrt.lt*. URL: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2143416/vu-profesore-30-proc-lietuviu-yra-pasiryze-sali-ginti-ginklu> [Дата звернення 18 лютого 2025].
- Pocienė, A.** (2018). Lietuvos jaunuolių pritraukimo į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą galimybės. *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2017–2018*, Nr. 16, P. 367–392.
- Ramonaitė, A., Petronytė, I., Skirkevičius, P. & Vosylis, E.** (2018). *Kas eitų ginti Lietuvos? Pilietinio pasipriešinimo prielaidos ir galimybės*. Vilnius: Aukso žuvys, 199 p.
- Sauszemes spėku Mehanizētā kājnieku brigāde.** *Nacionālie bruņotie spēki*. URL: <https://www.mil.lv/en/node/775> [Дата звернення 24 лютого 2025].
- Surgailis, G.** (2025). *Lietuvos kariuomenės istorija, T.II (Nuo Krašto apsaugos departamento iki visavertės NATO narės (1990–2020 m.))*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 379 p.
- Teab Kaitseliidu maleva ja peastaabi struktuuri.** (2011). *Riiklik õppekava 2011*. URL: <https://www.opiq.ee/kit/400/chapter/21497> [Дата звернення 24 лютого 2025].
- Visuomenės apklausa: gyventojai teigiamai vertina kario profesiją ir šaukimą į privalomąją karinę tarnybą.** (2025). *Kam.lt*. URL: <https://kam.lt/visuomenes-apklausa-gyventojai-teigiamai-vertina-kario-profesija-ir-saukima-i-privalomaja-karine-tarnyba/> [Дата звернення 03 березня 2025].
- Visuotinės karo prievolės galimybių vertinimo studija.** (2021). Vilnius: KAM, 43 p.
- Vitkus, G.** (2024). 1919–1920 metų Lietuvos nepriklausomybės karo nominacijos ir pripažinimai. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XLV, P. 225–238. <https://doi.org/10.15181/ahuk.v45i0.2654>.
- Znamerovskis, A.** (2024). Tūkstančiams gyventojų – šaukimai: kas gresia už bėgimą nuo karo tarnybos? *Tv3.lt*. URL: https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/tukstanciams-gyventoju-saukimai-kas-gresia-uz-begima-nuo-karo-tarnybos-n1321445#google_vignette [Дата звернення 18 лютого 2025].
- Войтенко, Ю.** (2023). Становлення Збройних сил в Україні та країнах Балтії у перше десятиліття відновленої незалежності. *Південний архів (історичні науки)*, № 41, С. 5–12. <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2023-41-1>.
- Гоменюк, І.** (2017). *Провісники Другої світової. Прикордонні конфлікти в Центрально-Східній Європі. Від розпаду імперій до Гляйвіцької провокації*. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 352 с.

- Йокубаускас, В. & Петрик, А. (2021). У пошуках союзників: українська тематика у військовій періодиці Литви 1920–1940 років. *Військово-науковий вісник*, № 35, С. 142–169. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.35.2021.142-169>.
- Йокубаускас, В. (2020). Територіальна оборона у Литві в кінці 30-х років ХХ століття. *Військово-науковий вісник*, № 33, С. 140–159. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.33.2020.140-159>.
- Марценюк, Р. (2017). Військова співпраця України та країн Балтії (1991–2017). *Європейські історичні студії*, № 8, С. 165–220. <http://doi.org/10.17721/2524-048X.2017.08.165-220>.
- Петрик, А. (2020). *Епоха великих надій: нариси історії міжвоєнної Литви (1918–1940)*. Одеса-Рига-Торунь: Видавничий дім “Гельветика”, Izdevniecība “Baltija Publishing”, Wydawnictwo Adam Marszałek, 382 с.
- Петрик, А. (2023). Військова історія міжвоєнної Литви (1918–1940) у світлі наукових досліджень вчених Клайпедського університету. *Військово-науковий вісник*, № 40, С. 274–294. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.40.2023.274-294>.
- Петрик, А. (2024). Офіцери литовської армії, народжені в Україні, у боротьбі за вільну Литву (1919–1923 рр.). *Військово-науковий вісник*, № 42, С. 186–201. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.42.2024.186-201>.

References:

- 2025 m. šaukimo planas. *Karys.lt*. URL: <https://www.karys.lt/tarnybos-budai/nuolatine-privalomoji-pradine-karo-tarnyba/2025-metu-saukimo-planas/617> [Accessed November 11, 2025]. [in Lithuanian].
- Ciganovs, J. Latvijas Republikas Zemessardze. *Nacionālā enciklopēdija*. URL: <https://enciklopedija.lv/skirklis/33430-Latvijas-Republikas-Zemessardze> [Accessed February 24, 2025]. [in Latvian].
- Estonian Division. *Mil.ee*. URL: <https://mil.ee/en/landforces/estonian-division/> [Accessed February 24, 2025]. [in English].
- Geriausis KASP kuopa. (2019). *Savanoris*, Nr. 1 (498), P. 41. [in Lithuanian].
- Homeniuk, I. (2017). Harbingers of the Second World War. Border Conflicts in Central-Eastern Europe. From the Collapse of Empires to the Gleiwitz Provocation. Kharkiv: Knyzhkovyi klub “Klub Simeinoho Dozvillia”, 352 p. [in Ukrainian].
- Jaruševičiūtė-Mockuvienė, G. (2023). Tarnyba: dėl šaukimo į privalomą karinę tarnybą vengimo 157 kartus prašyta inicijuoti ikiteisminį tyrimą. *Lrt.lt*. URL: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1869336/tarnyba-del-saukimo-i-privaloma-karine-tarnyba-vengimo-157-kartus-prasyta-inicijuoti-ikiteismini-tyrima> [Accessed February 18, 2025]. [in Lithuanian].
- Jokubauskas, V. (2014). Trijų autorių per trejus metus parašytos trys naujos trijų Lietuvos kariuomenės dalinių istorijos. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XXVIII, P. 269–280. [in Lithuanian].
- Jokubauskas, V. (2020). Territorial Defence in Lithuania at the End of the 1930s. *Viiskovo-naukovy visnyk*, No. 33, P. 140–159. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.33.2020.140-159>.
- Jokubauskas, V. (2021). *Karo istorija: tyrimai, metodai, poveikis, taikymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 311 p. [in Lithuanian].
- Jokubauskas, V. & Petryk, A. (2021). In Search of Allies: Ukrainian Themes in Lithuanian Military Periodicals of 1920–1940. *Viiskovo-naukovy visnyk*, No. 35, P. 142–169. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.35.2021.142-169>.
- Jokubauskas, V. & Sereičikas, M. (2024). The Intensity of Combat in the Lithuanian War of Independence in 1919 and 1920. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XLV, P. 191–224. [in English] <https://doi.org/10.15181/ahuk.v45i0.2653>.
- Jokubauskas, V., Vaičenonis, J., Vareikis, V. & Vitkus, H. (2015). *Valia priešintis: paramilitarizmas ir Lietuvos karinio saugumo problemos*. Klaipėda: Druka, 319 p. [in Lithuanian].
- Kazlauskienė, G. (2024). *Lietuvos privalomosios karo tarnybos formavimo politinis diskursas: disertacija*. Klaipėda, 267 p. [in Lithuanian].
- Krašto apsaugos sistemos personalo skaičiaus pokytis. *Kam.lt*. URL: <https://kam.lt/personalas/> [Accessed November 11, 2025]. [in Lithuanian].
- Lietuvos kariuomenė. *Lietuvos kariuomenė*. URL: <https://kariuomene.lt/> [Accessed November 12, 2025]. [in Lithuanian].
- Lietuvos kariuomenės atkūrimas. *Lietuvos kariuomenė*. URL: <https://www.kariuomene.lt/kas-mes-esame/istorija/lietuvos-kariuomenes-atkurimas/23522> [Accessed February 13, 2025]. [in Lithuanian].
- Lietuvos Respublikos (2024). Lietuvos Respublikos principinės kariuomenės struktūros, karių ir Lietuvos kariuomenės darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis ir gaunančių darbo užmokestį

- iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų (išskyrus darbuotojus, gaunančius darbo užmokestį iš Europos Sąjungos struktūrinės, kitos Europos Sąjungos finansinės paramos ir tarptautinės finansinės paramos lėšų (išskyrus techninės paramos lėšas), ribinio skaičiaus patvirtinimo įstatymo Nr. XIII-2709 pakeitimo įstatymas. *E-seimas.lrs.lt*. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/83d73593427911efb121d2fe3a0eff27/asr> [Accessed September 12, 2025]. [in Lithuanian].
- Martsenyuk, R.** (2017). Military Cooperation between Ukraine and the Baltic States (1991–2017). *Yevropeiski istorichni studii*, No. 8, P. 165–220. [in Ukrainian]. <http://doi.org/10.17721/2524-048X.2017.08.165-220>.
- Narkūnas, V.** (2025). KAM: planuojamos pirkti pėstininkų kovos mašinos CV90 Lietuvą turėtų pasiekti 2028 m. *Delfi.lt*. URL: <https://www.delfi.lt/news/daily/politics/kam-planuojamos-pirkti-pestininku-kovos-masinos-cv90-lietuva-turetu-pasiekti-2028-m-120104982> [Accessed October 17, 2025]. [in Lithuanian].
- Oficialiosios statistikos portalas.** *Osp.stat.gov.lt*. URL: <https://osp.stat.gov.lt/> [Accessed March 14, 2026]. [in Lithuanian].
- Ozola-Balode, Z.** (2025). Latvian National Guard aims to double its numbers. *LSM+*. URL: https://eng.lsm.lv/article/society/defense/12.03.2025-latvian-national-guard-aims-to-double-its-numbers.a591209/?utm_source=LRT&utm_medium=aep&utm_campaign=box&utm_content=link [Accessed March 13, 2025]. [in English].
- Papečkys, E.** (2021). *Lietuvos Respublikos gynybinės galios transformacija 1900-2004 m.: tarp individualios link kolektyvinės gynybos: disertacija*. Klaipėda, 185 p. [in Lithuanian].
- Petryk, A.** (2020). The Era of Great Hopes: Essays on the History of Interwar Lithuania (1918–1940). Odesa–Ryha–Torun: Wydawnicyi dim “Helvetyka”, Izdevnieciba “Baltija Publishing”, Wydawnictwo Adam Marszałek, 382 p. [in Ukrainian].
- Petryk, A.** (2023). The Military History of Interwar Lithuania (1918–1940) in the Light of the Scholarly Research of Klaipėda University Scholars. *Viiskovo-naukovyj visnyk*, No. 40, P. 274–294. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.40.2023.274-294>.
- Petryk, A.** (2024). Officers of the Lithuanian Army Born in Ukraine in the Struggle for a Free Lithuania (1919–1923). *Viiskovo-naukovyj visnyk*, No. 42, P. 186–201. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33577/2313-5603.42.2024.186-201>.
- Platūkytė, D.** (2022). Visuotiniam merginų šaukimui pritartų dešimtadalis, bet dar stipriai įsišaknijęs stereotipas – moteriai kariuomenėje ne vieta. *Lrt.lt*. URL: https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1717793/visuotiniam-merginu-saukimui-pritartu-desimtadalis-bet-dar-stipriai-isisaknijas-stereotipas-moteriai-kariuomeneje-ne-vieta?srltid=AfmBOogY5UVDO_qgoM53Zq0o9SBTNuByPp2FFzz173NsFfLHUwQ7ixo [Accessed November 11, 2025]. [in Lithuanian].
- Platūkytė, D.** (2023). Tyrimas rodo, kad 30 proc. lietuvių pasiryžę šalį ginti ginklu, bet neramina susiskaldymas. *Lrt.lt*. URL: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2143416/vu-profesore-30-proc-lietuviu-yra-pasiryze-sali-ginti-ginklu> [Accessed February 18, 2025]. [in Lithuanian].
- Pocienė, A.** (2018). Lietuvos jaunuolių pritraukimo į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą galimybės. *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2017–2018*, Nr. 16, P. 367–392. [in Lithuanian].
- Ramonaitė, A., Petronytė, I., Skirkevičius, P. & Vosylius, E.** (2018). *Kas eitų ginti Lietuvos? Pilietinio pasipriešinimo prielaidos ir galimybės*. Vilnius: Aukso žuvis, 199 p. [in Lithuanian].
- Sauszemes spēku Mehanizētā kājnieku brigāde.** *Nacionālie bruņotie spēki*. URL: <https://www.mil.lv/en/node/775> [Accessed February 24, 2025]. [in Latvian].
- Surgailis, G.** (2025). *Lietuvos kariuomenės istorija, T.II (Nuo Krašto apsaugos departamento iki visavertės NATO narės (1990–2020 m.))*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 379 p. [in Lithuanian].
- Teab Kaitseliidu maleva ja peastaabi struktuuri.** (2011). *Riiklik õppekava 2011*. URL: <https://www.opiq.ee/kit/400/chapter/21497> [Accessed February 24, 2025]. [in Estonian].
- Visuomenės apklausa: gyventojai teigiamai vertina kario profesiją ir šaukimą į privalomąją karinę tarnybą.** (2025). *Kam.lt*. URL: <https://kam.lt/visuomenes-apklausa-gyventojai-teigiamai-vertina-kario-profesija-ir-saukima-i-privalomaja-karine-tarnyba/> [Accessed March 3, 2025]. [in Lithuanian].
- Visuotinės karo prievolės galimybių vertinimo studija.** (2021). Vilnius: KAM, 43 p. [in Lithuanian].
- Vitkus, G.** (2024). 1919–1920 metų Lietuvos nepriklausomybės karo nominacijos ir pripažinimai. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, Vol. XLV, P. 225–238. [in Lithuanian]. <https://doi.org/10.15181/ahuk.v45i0.2654>.
- Voitenko, Yu.** (2023). Formation of the Armed Forces in Ukraine and the Baltic States in the First Decade of Restored Independence. *Pivdennyi arkhiv (istorychni nauky)*, No. 41, P. 5–12. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2023-41-1>

.....
Znamerovskis, A. (2024). Tūkstančiams gyventojų – šaukimai: kas gresia už bėgimą nuo karo tarnybos? *Tv3.lt*. URL: https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/tukstanciams-gyventoju-saukimai-kas-gresia-uz-begima-nuo-karo-tarnybos-n1321445#google_vignette [Accessed February 18, 2025]. [in Lithuanian].

Надійшла до редакції / Received: 25.02.2026

Схвалено до друку / Accepted: 30.04.2026

The New Partnership for Africa's Development (NEPAD) in the global system: origins, goals and implementation mechanisms

Zinaida V. Svyaschenko

Uman National University

Doctor in History, Professor (Ukraine)

email: szv09@meta.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5845-3115>

Web of Science ResearcherID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/B-5144-2019>

Scopus-Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58117304500>

Olena M. Skrypnyk

Uman National University

PhD in History, Associate Professor (Ukraine)

email: o.skrypnyk@udpu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1904-3468>

Web of Science ResearcherID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/B-3343-2019>

Abstract.

The purpose of the article is to analyse the history of the establishment, objectives, and implementation mechanisms of the New Partnership for Africa's Development (NEPAD), examining its conceptual foundations, key programmes (CAADP, PIDA, APRM), and the assessment of its practical effectiveness in the context of contemporary global and regional challenges. **The methodological** framework is based on the principles of systemic, institutional, and comparative analysis, which makes it possible to trace the interrelationship between NEPAD's objectives and the mechanisms of their practical implementation, as well as to assess the initiative's actual impact on the development of the African continent. **The scientific novelty** of the study lies in the comprehensive combination of historical analysis with an evaluation of NEPAD's contemporary mechanisms as an instrument of Africa's global integration. For the first time, the interconnection between the political, economic, and social dimensions of the programme is systematised; the key implementation challenges are identified; and the role of NEPAD in the development of governance practices, infrastructure, and the socio-economic progress of the continent is emphasised. **The conclusions** demonstrate that NEPAD represents an important continental development instrument aimed at enhancing economic stability, integrating African countries into the global economy, and strengthening political cooperation. The programme ensures the coordination of major strategic initiatives such as CAADP, PIDA, and APRM, thereby enabling a comprehensive approach to development challenges and the implementation of socio-economic reforms. At the same time, the effectiveness of NEPAD is constrained by a number of factors, including insufficient financial resources, inadequate coordination between international and African partners, and political instability in certain member states. These factors slow the achievement of the programme's strategic objectives and pose significant challenges to its sustainable development in a dynamic global and regional environment. Despite these difficulties, NEPAD demonstrates considerable potential in promoting Africa's long-term development and fostering effective international partnerships.

Keywords: NEPAD; African Union; infrastructure projects; CAADP; PIDA; APRM; regional integration; Agenda 2063; sustainable development.